

HALLINTOVALIOKUNNAN LAUSUNTO 19/2009 vp

Valtioneuvoston kirjelmä Euroopan unionin ja Amerikan yhdysvaltojen välisestä sopimuksesta (rahaliikenteen sanomavälitystietojen luovuttaminen Yhdysvaltojen valtiovarainministeriölle terrorismin ja sen rahoittamisen ehkäisemiseksi ja torjumiseksi - SWIFT)

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunnan puhemies on 8 päivänä lokakuuta 2009 lähettänyt valtioneuvoston kirjelmän Euroopan unionin ja Amerikan yhdysvaltojen välisestä sopimuksesta (rahaliikenteen sanomavälitystietojen luovuttaminen Yhdysvaltojen valtiovarainministeriölle terrorismin ja sen rahoittamisen ehkäisemiseksi ja torjumiseksi — SWIFT) (U 63/2009 vp) käsiteltäväksi suureen valiokuntaan ja samalla määrännyt, että hallinto-

valiokunnan on annettava asiasta lausuntonsa suurelle valiokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- neuvotteleva virkamies Leena Rantalankila, oikeusministeriö.

Lisäksi kirjallisen lausunnon on antanut

- sisäasiainministeriö.

VALTIONEUVOSTON KIRJELMÄ

Ehdotus

Sopimuksen tarkoituksena on varmistaa, noudattaen yksityisyyttä ja henkilötietojen suojaa koskevia periaatteita, että nimetyt maksuliikenteen sanomavälityspalvelujen tarjoajat asettavat pyynnöstä hallussaan olevat maksuliikenteen sanomavälitystiedot Yhdysvaltain valtiovarainministeriön saataville terrorismin tai sen rahoituksen ehkäisyä, tutkintaa, selvittämistä ja/tai niistä syyttämistä varten. Tietojen siirrot on tehtävä sopimuksessa määriteltyjä ehtoja noudattaen.

Tietojen perusteella saadut johtolangat asetetaan Euroopan unionin jäsenvaltioiden toimivaltaisten viranomaisten sekä Europolin ja Eurojustin saataville edellä mainittuja tarkoituksia varten.

Sopimus olisi voimassa vain 12 kuukautta, ja se neuvoteltaisiin uudelleen Lissabonin sopimuksen tultua voimaan. Tällöin päätöksentekoon osallistuisi myös Euroopan parlamentti.

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto on katsonut, että huomioiden SWIFTin (vuonna 1973 perustettu maailmanlaa-

juinen pankkien välinen tiedonsiirtoverkko, joka helpottaa kansainvälisten tilisiirtojen suorittamista) suunnitelmat toimintaperiaatteidensa muuttamiseksi sekä komission perusteluista ilmenevät USA:n valtiovarainministeriön terrorismin rahoituksen jäljittämishojelman kautta saatujen tietojen käytöstä saadut kokemukset, valtioneuvosto ei vastusta oikeudellisten edellytysten luomista TFTP-ohjelman soveltamisen jatkamiselle myös EU:sta peräisin oleviin tietoihin, mikäli asiassa löytyy neuvostossa päätöksenteon edellyttämä yksimielisyys. Edellytyksenä ohjelman jatkamiselle on kuitenkin, että nyt neuvoteltavalla järjestelyllä varmistetaan EU:n tietosuojaperiaatteiden soveltaminen kaikkiin sopimuksen perusteella EU:sta Yhdysvaltoihin siirrettäviin rahaliikenteen sanomanvälitystietoihin.

Neuvoston heinäkuussa hyväksymiin neuvotteluohjeisiin tehtiin Suomen ja Itävallan yhteisestä aloitteesta lukuisia tarkennuksia, joiden tavoitteena on varmistaa valtioneuvoston kannan mukaisesti oikeusvarmuus, oikeussuojatoimet ja henkilötietojen riittävä ja asianmukainen suoja. Valtioneuvosto katsoo, että puheenjohtajan jakama sopimusluonnos ei kaikilta osin täytä neuvotteluohjeissa asetettuja edellytyksiä. Keskeiset ongelmat liittyvät tietopyyntöjen rajaamiseen, tietojen siirtämiseen kolmansille osapuolille sekä EU-kansalaisten oikeussuojakeinoihin Yhdysvalloissa.

Suomi ja Itävalta ovat tehneet puheenjohtajalle kirjalliset ehdotukset, joiden tavoitteena on esittää, millä tavoin luonnosta tulisi neuvottelujen aikana pyrkiä kehittämään niin, että neuvotteluohjeissa ja Suomen kannassa asetetut edellytykset täyttyisivät.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Tietopyyntöjen rajaaminen

Hallintovaliokunta katsoo, että sopimuksessa tulee edellyttää tietopyyntöjen tarkkaa rajaamista sekä määrätä tietojen siirtojen ja henkilötietojen käsittelyn tarkoituksesta sekä siitä, mitä tietoja palveluntarjoajien tulee luovuttaa. Arkaluonteisia henkilötietoja ei pidä luovuttaa. Tietojen käyttö on rajattava vain terrorismin ja sen rahoituksen ehkäisemiseen ja torjumiseen. Tietoja ei saa käyttää muuhun tarkoitukseen.

Valiokunta korostaa tietosuojaa koskevien suoja- ja valvontatoimien sekä tietojen riittävän suojauksen tarvetta. Suoja- ja valvontatoimista on määrättävä oikeudellisesti velvoittavalla tavalla. Neuvottelujen yhteydessä on myös arvioitava huolella se, minkä viranomaisen tehtäväksi Yhdysvaltojen pyyntöjen vastaanottaminen ja tarkistaminen annetaan.

Tietojen siirtäminen kolmansille osapuolille

Valiokunta katsoo, että sopimusluonnokseen sisältyvien suojatoimien kohdalla on määriteltävä selkeästi, että mikäli Yhdysvaltain valtiovarainministeriö siirtää tietoja edelleen muille viranomaisille USA:ssa tai kolmansissa maissa, tulee myös tietojen vastaanottajan noudattaa sopimuksessa määriteltäviä suojatoimia.

EU-kansalaisten oikeussuojakeinot Yhdysvalloissa

Sopimusluonnokseen sisältyvät määräykset oikeussuojatoimista vaikuttavat puutteellisilta. Keskeinen ongelma on se, että EU-kansalaisilla ei ole mahdollisuutta saada asiaansa käsiteltyä tuomioistuimessa tai itsenäisessä viranomaisessa USA:n liittovaltion yksityisyyden suojaa koskevan lain (Privacy Act) nojalla. Olisikin pyrittävä pääsemään vuoden 2006 PNR-sopimuksen kohdalla sovellettua vaihtoehtoa vastaavaan menettelyyn, jolla USA:n Privacy Actin mukainen hallinnollinen suoja laajennettaisiin koskemaan nyt neuvoteltavan sopimuksen kattamia henki-

löitä näiden kansallisuudesta tai asuinmaasta riippumatta.

Lausunto

Lausuntonaan hallintovaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan edellä esitetyin painotuksin.

Helsingissä 16 päivänä lokakuuta 2009

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Tapani Tölli /kesk
vpj. Tapani Mäkinen /kok
jäs. Lasse Hautala /kesk
Rakel Hiltunen /sd
Heli Järvinen /vihr
Pietari Jääskeläinen /ps
Oiva Kaltiokumpu /kesk (osittain)
Timo V. Korhonen /kesk
Valto Koski /sd

Outi Mäkelä /kok
Petri Pihlajaniemi /kok
Raimo Piirainen /sd
Lenita Toivakka /kok
Unto Valpas /vas
vjäs. Ulla Karvo /kok (osittain)
Veijo Puhjo /vas
Satu Taiveaho /sd.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Tuula Sivonen.